

ماجراهای شاه شاهان و 84 زنش

زنان ناصرالدین شاه می‌تواند آنقدر موضوعی جذاب باشد که بت پیرتسن، کارگردانی نروژی، وقت بگذارد و انیمیشنی یک ساعته در مورد آنها درست کند.

زنان ناصرالدین شاه؛ از رقابت با یکدیگر تا تحریم قلیان

ماجراهای شاه شاهان و 84 زنش

زنان ناصرالدین شاه می‌تواند آنقدر موضوعی جذاب باشد که بت پیرتسن، کارگردانی نروژی، وقت بگذارد و انیمیشنی یک ساعته در مورد آنها درست کند.

84 زن دائمی و صیغه ای که بی شک رکوردی جاودانه در تاریخ خانواده های ایرانی است، البته اگر رکورد پدر بزرگ او، فتحعلی شاه را نادیده بگیریم که به روایتی هزار همسر داشت. سوال نخستی که درخصوص این رفتار «شاه شاهان« ایران بوجود می آید این است که او چرا دست به چنین کاری زد و حرمسرای با این تعداد زن برای خود بوجود آورد؟

تعدد همسر شاهان؛ چرا؟

چنین رفتاری در مورد شاهان پیشین ایرانی هم دیده شده است. همان طور که بیان شد فتحعلی شاه قاجار چند همسر داشته و حرمسرا در مورد چند پادشاه دیگر ایرانی هم گزارش شده است. از طرفی سلاطین دیگر کشورها هم چنین رفتاری داشته اند. به نظر می رسد ریشه این کار علاوه بر این که میل شاهان به لذت بردن تام و تمام و البته متنوع از دنیا است؛ در یک مساله دیگر هم ریشه دارد. در همان فیلم کارگردان نروژی گفته می شود که در آن دوران تصور بر این بود که موفقیت یک پادشاه در این است که بتواند از دنیا و مافیهای آن بهره زیادی ببرد. به عبارت دیگر اگر دیده می شد پادشاهی تک همسری اختیار کرده و غذای معمولی می خورد تصور همگان بر این می شد که وی فردی شکست خورده است یا در آینده شکست خواهد خورد. پس دلیل تعدد همسر هم لذت است و هم تظاهر به لذت برای این که نشان داده شود این پادشاه موفق است.

همسران متعدد از کجا می آمدند؟

پس از این مقدمه کوتاه بهتر است سیر کوتاهی در شرح احوال همسران شاه داشته باشیم. گلین خانم نام اولین زن عقدی ناصرالدین شاه است. او در چهارده سالگی با ولیعهد آن زمان و شاه سال های بعد ازدواج کرد تا نشانه ای بر بلوغ ولیعهد باشد؛ موضوعی که در عالم سیاست معنای خاصی داشت. بعد از او زنان دیگری وارد زندگی ناصرالدین شاه شدند. برخی هدیه امیران ولایت های مختلف بودند، برخی را شخص شاه یا خانواده او به حرمسرا آورده بودند، برخی کنیزکان حاصل از سرکوب شورش ها یا جنگ ها بودند و برخی مثل همان گلین خانم از دختران خاندان قجری.

انیس الدوله، ملکه ایران

در میان زنان ناصرالدین شاه، آنان که از همه بیشتر معروف هستند انیس الدوله، جیران، زبیده خانم و شکوه السلطنه هستند. انیس الدوله به نوعی مقام ملکه را در میان زنان ناصرالدین شاه داشته است. نام اصلی اش فاطمه بوده و ظاهرا در یکی از شکارهای شاه با او آشنا می شود. گویند که بعد از ترور شاه هم بشدت عزادار او بود و حتی نقل است که به دلیل دیدن عکس شاه جان خود را از دست داد. جالب است بدانید انیس الدوله نخستین زن یک پادشاه ایرانی هم هست که به فرنگ رفته، اما به دلیل این که از لحاظ فرهنگی ملاحظاتی برای برخورد با همسرشاه و اروپاییان وجود داشته، به تهران بازگردانده می شود.

جیران، سوگلی محبوب

اما اگر انیس الدوله ملکه ایران بوده، جیران سوگلی محبوب شاه بوده است. جیران کلمه ای ترکی به معنای غزال است و ظاهرا چنین اسمی را شاه به دلیل چشمان دخترک اهل تجریش بر او گذارده است. در مورد آشنایی او با شاه روایات مختلفی گفته شده است. جیران روحیاتی جسورانه داشت و مرتب به شکار و اسب سواری می رفت. همین موضوع یکی از دلایل شهرت جیران بود. عشق ناصرالدین شاه به این همسرش تا پایان عمر او باقی ماند. اگرچه جیران به دلیل بیماری 30 سال کمتر از شاه عمر کرد، اما شاه بعد از او عاشق دختری شد که شبیه جیران باشد و حتی نقل است که هنگام ترور خود را به قبر جیران سپرد و اکنون هم در آن محل دفن است.

زبیده خانم، خزانه دار شاه

زبیده خانم یکی دیگر از همسران ناصرالدین شاه است. ظاهراً شاه او را در یکی از سفرهای خود خریداری کرده است. گفته می شود او نقش مهمی در عزیز کردن ببری خان داشته است. ببری خان گربه مخصوص شاه بود و آنقدر محبوب شاه شد که مورد حسادت زنان قرار گرفت و دست آخر به دست آنان کشته شد. زبیده خانم در اواخر عمر خود کور شد و نخستین همسر شاه بود که بدون او برای معالجه به فرنگستان رفت. معالجه اما ظاهراً جواب نداد و سرانجام او بر اثر سکتته از بین رفت. اهمیت زبیده خانم از این جهت هم هست که او توانست معتمد شاه و خزانه دار او شود.

شکوه السلطنه، ملکه مادر

شکوه السلطنه یکی دیگر از همسران ناصرالدین شاه است. او به این دلیل در اقوال تاریخی مورد توجه قرار می گیرد که مادر شاه بعدی یعنی مظفرالدین شاه بوده است. او نزدیک به 57 سال عمر کرد و سرانجام به دلیل عوارض ناشی از بیماری آنفلوآنزا درگذشت؛ 17 سال پس از آن که ناصرالدین شاه مرده بود و 45 سال پس از آن که به عقد او درآمده بود.

از رقابت تا اتحاد

زنان ناصرالدین شاه مانند همه زنان دیگر حرمسراها برای نزدیک شدن به شاه با یکدیگر رقابت سنگینی داشتند. این رقابت در کنار اعتقادات دینی آنان باعث دستاویز شدن آنها به سحر، جادو و دعا بود. همین حرمسرای غرق در مسائل مادی در یک نقطه تاریخی خوش درخشیده است؛ آن هم هنگامی که به فتوای میرزای شیرازی از کشیدن دخانیات و قلیان در نهضت تنباکوی ملت ایران خودداری کردند.